

OBJEV NOVÉHO SVĚTA

Nás svět si nedávno objevil bratra, totiž další svět, a kdo nám zaručí, že to bude poslední z bratří, vždyť přece až do této chvíle ani o tomto světě neměli zdání ani démoni, ani Sibyla, ani jsme jej netušili my.¹ Je neméně veliký, bohatý a členitý než ten náš, nicméně tak nezkušený a tak dětský, že ho ještě učíme abecedě: není tomu dosud ani padesát let, co neznal písmo ani váhy a míry, ani odívání, ani obilí, ani vinice. Ležel ještě zcela nahý v klíně své matky živitelky a žil výhradně z jejích prostředků. Byl to svět-dítě: a přece jsme jej necepovali metlami a nepodrobili své výchově převahou svých přirozených sil a své hodnoty, ani jsme jej neovládli svou vysokomyslností. Většina odpovědí, které nám jeho lidé dali, a jednání, jež jsme s nimi vedli, svědčí, že za námi ani v tom nejmenším nezůstávali v přirozené jasnosti a případnosti myšlení. Ohromující nádhera měst Cuzca a Mexica² a mezi jinými podobnými věcmi ona králova zahrada, kde všechny stromy, plody a veškeré rostliny byly v pořádku a velikosti, které v zahradě zaujímají, znamenitě vytvořeny ze zlata, stejně tak i v jeho sbírkách všechna zvířata, která se rodí v jeho státech a v jeho mořích, posléze krása jejich výrobků z drahého kamení, peří, bavlny i výrobků malířských jsou důkazem, že se nám naprosto vyrovnávali i v dovednostech. Co se pak týče zbožnosti, zachovávání zákonů, dobroty, štědrosti, čestnosti, upřímnosti, znamenitě se nám vyplatilo, že jsme v nich kulhali za nimi: tato jejich přednost byla totiž jejich záhubou, sami se jí prodali a zradili. V smělosti a statečnosti, v pevnosti, vytrvalosti, odolnosti vůči bolesti a hladu i smrti neobával bych se stavět jejich příklady proti nejslavnějším starověkým vzorům, které na této straně oceánu chováme v paměti světa našeho. A nyní co se jejich podmanitelů týče: ať odpočítají lsti a podvody, kterých použili, aby lidi Nového světa ošálili; a také oprávněný úděs, jež oněm národům vnukal pohled na tak nenadálý příchod lidí vousatých, různících se jazykem, náboženstvím, chováním i vzezřením, a to z místa nesmírně vzdáleného, kde se nikdy nedomyšleli, že by kdokoliv mohl bydlet! A tito

noví příchozí seděli na velikých neznámých nestvůrách, kdežto oni nejenom že nikdy nespátřili koně, ale ani jakékoliv jiné zvíře, vycvičené nosit a dopravovat člověka nebo jiný náklad. Byli pak ti příchozí vybaveni zářivou a tvrdou kůrou a břitkou a blýštivou zbraní, kdežto oni byli ochotni za zázrak bleskotného zrcátka nebo nože nabídnout výměnou veliké bohatství zlata a perel, a postrádali jak zkušenosti, tak prostředků, aby se mohli pohodlně naučit prorážet naši ocel. Připočtete k tomu blesky a hromy našich děl a hákovnic, které by dovedly poděsit samotného Caesara, kdyby jimi byl překvapen stejně nezkušený, a jichž zde bylo použito proti národům nahým, kteří většinou neměli jiných zbraní než luky, kameny, kyje a dřevěné štíty, a ve svých vynálezech dospěli pouze k bavlněným tkanivům. A tyto národy byly nadto zaskočeny svou zvědavostí po cizokrajných a neznámých věcech, nabízených pod pláštíkem přátelství a čestnosti. Odpočtete, říkám, dobyvatelům tento nepoměr, a odmítáte jim veškeré důvody pyšnit se jejich četnými vítězstvími. Když uvážím, s jakou nezkrotnou horlivostí se tolikeré tisíce mužů, žen i dětí nabízejí a tolikrát vrhají do nevyhnutelných nebezpečí na obranu svých bohů a své svobody; když povážím šlechtnou umíněnost, že raději snášejí veškerá krajní muka a nesnáze, než aby se pokořili panství lidí, jimiž byli tak hanebně podvedeni, a že někteří volí raději smrt vysílením z hladu a postu, padnou-li do zajetí, než by potravu přijali z rukou u mrzce vítězných nepřátel, hádám, že kdo by je byl napadl při rovnosti zbraní, zkušeností i počtu, byl by se odvažoval podniknu stejně nebezpečného, ba nebezpečnějšího než kterákoliv válka, jíž jsme svědky.

Proč jen tato vznešená kořist nepadla do rukou Alexandrovi nebo starověkým Řekům a Římanům, proč se tento nesmírný přesun a proměna četných říší a národů neudál pod vlivem rukou, které by byly po dobrém zušlechťovaly a zoraly, co leželo ladem, a byly by dobré sémě, jež tam zplodila příroda, ještě posílily a rozvily! Nejenomže by byly plodnost půdy a ozdobnost měst, pokud by bylo třeba, zúrodnily zdejšími uměními, ale naopak i řecké a římské ctnosti by byly nově rozkvetly stykem s ctnostmi domorodými. Jakým zadostiučiněním a jakým zlepšením by bylo pro celý tento světový stroj, kdyby naše první příklady a postupy, které byly za mořem dány, byly v oněch národech vyvolaly obdiv,

kdyby je byly vyzvaly k závodění v ctnosti a založily mezi nimi a námi bratrskou vespolečnost a shodu! Jak snadno se dalo těžit z duší tak svěžích, tak žádostivých poučení, majících za sebou většinou tak krásné přirozené začátky! Použili jsme naopak jejich nevědomosti, abychom je podle příkladu a vzoru našich vlastních mravů snáze oblomili v zrádnosti, prostopášnosti, lakomství a nelidskosti a krutosti všeho druhu. Kdo vůbec kdy za obchod a výměnu zaplatil takovou cenu? Tolik měst srovnaných se zemí, tolik vyhlazených národů, tolik miliónů lidí porubanych mečem, nej bohatší a nejkrásnější světadíl rozvalený pro přísun perel a pepře: věru bezduchá vítězství! Nikdy ještě ctižádost, nikdy veřejné sváry nepřiměly lidské tvory ve vzájemném boji k tak strašlivým projevům nepřátelství a k tak žalostným pohromám!

Hledajícíe doly, Spanělé se plavili podél pobřeží a přistáli v jistém počtu v úrodné a líbezné, velmi obydlené krajině a učinili tomuto národu svůj obvyklý výklad: že prý jsou lidé mírumilovní, že mají za sebou dlouhou pouť, že byli vysláni kastilským králem, nej významnějším panovníkem obyvatelné země, jemuž papež, představitel Boha na zemi, odevzdal vládu nad veškerou Indií; že s domorodci bude velmi laskavě nakládáno, budou-li ochotni se mu podrobit. Žádali na nich potraviny ke své výživě a zlato k výrobě nějakého léku; mimoto jim vyložili víru v jediného Boha a pravdivost našeho náboženství, které jim radili přijmout, připojující i pár hrozeb. Odpověď byla taková: Co se té mírumilovnosti týče, snad pokojní lidé vskutku jste, ale nevypadáte na ně. Co se týče vašeho krále, musí být chudý a potřebný, když žádá a prosí, a onen další, který mu odevzdal zmíněný úděl, je jistě svárlivý, neboť daruje třetímu, co není jeho, aby ho přivedl do sporů s původními majiteli. Pokud je řeč o potravinách, poskytneme vám je. Zlata máme málo a je to vec, které si málo vážíme, neboť ku prospěchu našeho života neslouží a veškerá naše snaha hledí výhradně k tomu, trávit život šťastně a příjemně; nicméně všechno zlato, které stačíte objevit krom toho, jehož používáme k službě našim bohům, si směle vezměte! Pokud se dotýká onoho jediného Boha, řeč o něm se nám líbila, ale své náboženství měnit nechceme, vždyť nám tak dlouho prokazovalo platné služby a nemáme ve zvyku žádat o radu nikoho jiného, než své přátele a známé. A pokud běží o pohružky, je znamením

nedostatečného úsudku, vyhrožujete-li lidem, jejichž povahu a prostředky neznáte. Hleďte se tedy rychle z naší země vytrazit, neboť nejsme zvyklí ani lichocením, ani výtky lidí ozbrojených a přitom cizinců přijímat v dobrem: jinak s vámi bude naloženo jako s těmito ostatními: - a ukázali jim hlavy jistého počtu osob popravených na území jejich města. Hle ukázka, jak se tyto národy vyjadřovaly již ve svém dosud blekotavém dětství!

[Kniha III, z kap. 6.]